

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата філологічних наук, професора
Коляди Еліни Калениківни
про дисертацію **Билиці Уляни Ярославівни**
«Концепт HUMAN BEING в англomовній компаративній фразеології»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

На сучасному етапі розвитку мовознавства актуальним є дослідження мови у тісному зв'язку з людським мисленням, свідомістю та пізнанням. Ця проблема є центральною для когнітивної лінгвістики, яка ставить за мету виявити способи упорядкування інформації, представлені засобами мови. У центр досліджень ставиться мовна особистість – суб'єкт пізнання, якій притаманна власна специфіка концептуалізації та категоризації знань у загальному процесі пізнання.

Пізнаючи світ, людина йде від відомого до невідомого. Невідоме порівнюється з відомим і сприймається. Порівняння виступає в пізнанні, по-перше, формою відображення найбільш загальних властивостей і відношень об'єктивної дійсності і, по-друге, засобом пізнання тих самих властивостей і відношень. Як лінгвальний феномен, порівняння утворює компаративну модель, яка формує компаративні фразеологічні одиниці, які функціонально спрямовані на пізнання людиною предметів і явищ навколишнього світу.

З огляду на це, дисертація У. Я. Билиці, у якій вперше постає **об'єктом** аналізу концепт HUMAN BEING, вербалізований антропоцентричними компаративними фразеологічними одиницями сучасної англійської мови, а **предметом** аналізу обрано ідеографічні, лінгвокогнітивні та лінгвокультурні параметри концепту HUMAN BEING в англomовній компаративній фразеології, актуальна.

Дисертаційна праця виконана в рамках науково-дослідної теми кафедри англійської філології факультету іноземних мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Мовні та концептуальні картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963).

Композиція роботи підпорядкована чітко сформульованій меті та конкретним завданням і охоплює:

- теоретико-методологічне підґрунтя дослідження;
- інвентаризацію антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт HUMAN BEING, та виокремлення їхніх виражальних і концепторелевантних структурно-семантичних ознак;
- дослідження поняттєвого, асоціативно-образного, ціннісного складників концепту HUMAN BEING, а також фрагментарно – національно-культурного та гендерного крізь призму семантики антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць;
- здійснення ідеографічного, когнітивного та лінгвокультурного аналізу концепту HUMAN BEING на матеріалі одиниць англійської компаративної фразеології;
- проведення корпусного аналізу антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць на предмет їхнього вживання/невживання в англійській мові за допомогою *The British National Corpus* та *The Corpus of Contemporary American English*.

Методологія дослідження антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць англійської мови, які об'єктивують концепт HUMAN BEING, логічно включає три етапи: 1) інвентаризаційний; 2) класифікаційний; 3) інтерпретаційний.

Шляхом суцільної вибірки дисертантка відібрала 2886 англійських антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць із 25 вітчизняних і зарубіжних лексикографічних джерел. Одиниці, що підлягали інвентаризації повинні були мати такі ознаки, як *фразеологічність*, *антропомаркованість* і *компаративність*. Корпусний аналіз досліджуваних фразеологізмів слугував виявленню їх реального і кількісного вживання в антропоцентричному значенні в сучасних англійських текстах, їх актуальності чи архаїчності, а також – уточненню їхньої семантики.

Надійність, точність і достовірність результатів забезпечили кількісні підрахунки.

Низка загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів дослідження дозволила дисертантці сформувані за дихотомічним принципом концептуально-мовну модель концепту HUMAN BEING і виокремити в ній два основні блоки – OUTER HUMAN BEING та INNER HUMAN BEING, які характеризують Людину, по-перше, як природний об'єкт із сукупністю зовнішніх, фізичних і фізіологічних ознак (зовнішність, фізичний стан, вік та ін.), а, по-друге, – як духовний об'єкт із набором якостей внутрішнього характеру (емоції, воля, розумові здібності, морально-етичні риси, соціальні ознаки тощо). При більш детальній структуризації концепту HUMAN BEING у роботі використано термінологію щодо ієрархічної структури концепту, запропоновану А. М. Приходьком, яка передбачає виокремлення таксонів вищого та нижчого рівнів, що існують за принципом включення одних до складу інших, а саме: «макроконцепт», «гіперконцепт», «власне концепт» і «гіпоконцепт».

Для більш наочної ілюстрації національно-культурної специфіки концепту HUMAN BEING в англійській компаративній фразеології іноді використовувалися окремі елементи зіставного (порівняльного) методу, що дозволило виявити спільні та відмінні риси у формуванні образу HUMAN BEING в англійській та інших мовах (німецькій, українській, польській, російській), які ґрунтуються на специфіці асоціативно-образного мислення, культурних традиціях, відмінностях у соціальному й історичному розвитку країн.

Дослідження У. Я. Билиці характеризується науковою новизною.

Зокрема, авторка вперше застосувала дихотомічний підхід до структуризації концепту HUMAN BEING та аналізу антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць сучасної англійської мови, які його об'єктивують. У роботі *вперше* систематизовано англійські компаративні

фразеологічні одиниці на позначення HUMAN BEING у вигляді словника (Додаток 4).

Композиція дисертаційної праці, яка виконана на належному теоретичному та емпіричному рівнях, відзначається чіткістю та логічністю. Рецензована дисертація, безсумнівно, має теоретичне й практичне значення. Теоретична значущість роботи полягає в тому, що аналіз концепту HUMAN BEING в англійській компаративній фразеології робить належний внесок в опрацювання проблем культурного кодування та національно-культурної специфіки концепту HUMAN BEING в англійській мові. Результати дисертації збагачують лінгвоконцептологію, лінгвокультурологію, етнолінгвістику й лексикографію.

Практична цінність отриманих результатів полягає в можливості їх використання у навчально-методичній та науково-пошуковій роботі. Основні положення дисертації матимуть, на наш погляд, широке застосування у викладацькій практиці, зокрема у читанні курсів з лексикології англійської мови (розділ «Фразеологія»), когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, при укладанні ідеографічних і тематичних словників, що стосуються сфери «Людина», на заняттях з практичного курсу англійської мови.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «**Теоретичні та методологічні засади дослідження концепту HUMAN BEING в англійській компаративній фразеології**» уточнено поняттєвий апарат дослідження, з'ясовано структуру концепту HUMAN BEING, розглянуто особливості структури та семантики антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць як вербалізаторів цього концепту, а також проведено аналіз методологічних засад дослідження в рамках концептології та фразеології.

У другому розділі «**Складники концепту HUMAN BEING крізь призму семантики компаративних фразеологічних одиниць**» проведено аналіз асоціативно-образного, оцінного, національно-культурного та

гендерного складників концепту HUMAN BEING крізь призму семантики антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць.

У третьому розділі «Ідеографічний, когнітивний та лінгвокультурний аналіз одиниць компаративної фразеології на позначення макроконценту HUMAN BEING» здійснено розгорнутий ідеографічний, когнітивний та лінгвокультурний аналіз компаративних фразеологізмів, які об'єктивують концепт HUMAN BEING.

Розділи дисертації супроводжуються висновками, які засвідчують здатність дисертантки до ретельного аналітичного мислення. Зміст розділів і підрозділів відповідає назві структурних компонентів роботи та переконує у тому, що авторка досягла сформульованої мети дослідження й виконала зазначені у вступі завдання. Логічним завершенням дослідження є обґрунтовані відповідно до сформульованих завдань висновки, в яких узагальнено основні здобутки дисертантки й окреслено перспективи подальшого вивчення досліджуваної проблематики.

Водночас уважне ознайомлення з рукописом кандидатської дисертації У. Я. Билиці спонукає висловити дисертантці запитання, окремі зауваження та міркування рекомендаційного характеру, суть яких можна сформулювати таким чином:

1. Формою осмислення фактичного матеріалу є гіпотеза. На стор. 66 дисертантка говорить про підтвердження однієї гіпотези, а зі стор. 79 стає відомо, що гіпотез було більше. Отож постає питання: Скільки і які саме гіпотези було висунуто?

2. Розділ 2 дисертації істотно відрізняється за обсягом від Розділу 1 і Розділу 3: у першому розділі – 53 сторінки, у другому – 35, у третьому – 61.

3. Авторці варто було б звернути увагу на:

1) термінологію, якою вона послуговується (див. «лінгвокультурологічний підхід» (стор. 33) і «лінгвокультурний підхід» (стор. 70); «лінгвокогнітологічний підхід» (стор. 33) і «лінгвокогнітивний підхід» (стор. 70);

2) написання англійською мовою ініціалів і прізвищ російських дослідників С. Г. Воркачова, В. І. Карасика, О. С. Кубрякової, О. В. Куніна, Г. Г. Слишкіна і австралійської дослідниці польського походження А. Вежбицької (стор. 7).

4. Також хотілося б почути відповідь на такі запитання:

1) Як дисертантка розуміє вираз «Фразеологічний характер роботи» (стор. 28) і твердження «Розумові або інтелектуальні здібності Людини (від лат. *intellektus* – поняття, розсудок) [358, с. 265] є однією із важливих складових її характеру» (стор. 153)?;

2) Звідки взято компаративні фразеологічні одиниці (*as proud as a bee with two tails* (стор.68) і *busy as a bee with two tails* (172)?

5. У тексті роботи помічено низку орфографічних, технічних та стилістичних огріхів, наприклад, на стор. 2, 23, 24, 40, 47, 48, 55, 76, 87, 88, 109, 141, 144, 145, 165.

Висловлені зауваження, втім, не применшують позитивного враження від дисертації і не ставлять під сумнів наукову новизну та концепцію дослідження, теоретико-методологічну та практичну цінність дисертаційної праці, вагомість отриманих результатів та висновків, об'єктивність та достовірність яких забезпечуються фундаментальною теоретико-бібліографічною базою (345 позицій) та лексикографічною базою (49 позицій).

Вважаємо, що основні теоретичні положення, результати і здобутки дисертантки повністю відображені у достатній кількості наукових публікацій, яких усього 13, з них 6 статей опубліковано у фахових виданнях України, 2 статті – в іноземних наукових виданнях та 5 тез доповідей на наукових конференціях.

Автореферат повною мірою відображає зміст дисертації. Здійснений у науковій праці аналіз антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць англійської мови, які об'єктивують концепт HUMAN BEING, відкриває перспективи для подальших різнопланових досліджень

компаративних фразеологізмів антропоцентричного характеру як в споріднених, так і неспоріднених мовах.

Отож, на підставі детального ознайомлення з текстом дисертації, фаховими науковими публікаціями, які повністю висвітлюють її зміст, та авторефератом, вважаю, що дисертація «Концепт HUMAN BEING в англomовній компаративній фразеології» є ґрунтовним, актуальним і самостійним дослідженням, яке повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її авторка **Билиця Уляна Ярославівна** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Кандидат філологічних наук, професор,
завідувач кафедри практики англійської мови
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

Е. К. Коляда

ПІДПИС *Колесніченко А.С.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
«26» 09 2019

